

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Формування мотиваційної зрілості старшокласників визначається оптимальним вибором педагогічних технологій, які мають певний діапазон ефективності при застосуванні у нестабільних і змінюваних умовах освітнього процесу. Саме у певному діапазоні незмінності та стабільності умов застосування педагогічних технологій полягає їхній універсалізм (а не безособистісний і жорстко об'єктивний характер), який може бути використаним будь-яким учителем із відносно гарантованою результативністю. Тому технологічний підхід в освіті дає змогу ефективно вирішувати освітні завдання за методологічними підходами алгоритмізації, систематизації, синергетичним і культурно-історичним підходами, головним чином, у конкретних педагогічних ситуаціях.

Проектування системи педагогічних технологій формування мотиваційної зрілості старшокласників включає у себе розробку прикладних методик, які розкривають реалізацію педагогічної системи за її окремими складовими: періодами, етапами.

Пояснення та прогнозування формування мотиваційної зрілості визначаються наявними структурними концепціями особистісної зрілості, розробленими у світовій персонології З. Фрейдом, К. Роджерсом, Е. Фроммом, А. Маслоу та іншими персонологами.

У межах нашого дослідження педагогічні технології формування мотиваційної зрілості старшокласників розглядаються як попередньо спроектовані навчально-виховні системи, які ґрунтуються на прийнятних і перевірених практикою наукових концепціях особистісної зрілості та спрямовані на досягнення гарантованого позитивного освітнього результату в період формування мотиваційної зрілості учнів старших класів.

Метою даного етапу нашого дослідження став пошук придатних для наявних структурних концепцій зрілості особистості педагогічних технологій, які уточнювали б освітні результати та співвідношення змінних в описі компонентів забезпечення формування мотиваційної зрілості старшокласників.

Основною стратегією дослідження педагогічних технологій, які відповідали б концептуальним підходам до зрілості особистості є формулювання робочих визначень у вигляді опису цілей, завдань, принципів, змісту, методів і форм організації становлення та розвитку компонентів, що забезпечують формування мотиваційної зрілості старшокласників.

Розвиток у старшокласників мотиваційної зрілості здійснювався у проведеному нами дослідженні шляхом використання групи педагогічних технологій становлення лідерства, впевненості у своїх можливостях, задоволеності своїми особистісними якостями, стійких домагань і переконань. Цьому сприяли такі відібрані нами за концептуальними ознаками гуманістичного (А. Маслоу) напряму у теорії зрілості особистості педагогічні технології:

1. *Технологія вітагенної освіти* обґрунтовує професійну підготовку на закладах актуалізації (затребуваності) життєвого досвіду особистості [1] забезпечила зростання на 20,5% у старшокласників позитивного ставлення до інновацій.

2. *Технологія програмованого навчання* обумовлює вплив освітнього простору педагогічного ВНЗ на особистість майбутнього вчителя засобами програм навчання, здатними адаптуватися до індивідуальних особливостей учнів [2], забезпечила зростання рівня їхньої позитивної навчальної мотивації на 13%.

3. *Технологія лисецького гуманістично-інноваційного досвіду*, за якою погодження інтересів учителя та учнів визначається поєднанням рефлексії із метою та діями в особистісно-освітній діяльності [3], сприяють зростанню мотиваційної зрілості учнів завдяки появі прагнення збереження суб'єктивного особистісно-освітнього досвіду у вигляді відчуттів, дій і думок у довготривалій пам'яті.

4. Розвиток мотиваційної зрілості старшокласників стимулюванням цілеспрямованого мисленнєвого пошуку, за *технологіями проблемного навчання* [4; 8; 11], здійснюється такими процедурами творчої діяльності, як творча уява, генерація ідей, творча рефлексія й ін., що забезпечило приріст 14,9% визнання учнями пріоритетності у ставленні до методів переконання у навчальній діяльності.

5. *Технологія педагогіки співробітництва*, за якою незалежність, автономність і самостійність старшокласників поєднано зі здатністю особистості притягувати до себе людей і знаходити із ними спільну мову [5; 10]. Вияв у ході тривалого освітнього процесу проникненості, послідовності та терпіння в усіх навчальних ситуаціях забезпечив збільшення задоволеності учнями психологічним мікрокліматом у освітньому просторі ЗНЗ на 20,1%.

6. Зростанню на 5,2% зацікавленості учнів рейтингом навчальних досягнень серед однокласників сприяло використання у процесі розвитку їхньої мотиваційної зрілості *авторської технології формування дисциплінарного мислення* А. Заруби [14, 573-577], за якою фіксація індивідуальних здобутків освітньої діяльності учнів здійснювалася за рейтинговою системою оцінювання із подальшим його порівнянням із самим собою [6], а також *методом номінальної групової техніки*, коли учні індивідуально, без обговорення та критики здійснювали ранжування представлених їхніми товаришами проектів [9].

7. *Природовідповідна технологія навчання* О. Кушніра, за якою забезпечувалося зняття психологічних проблем освітньо-професійної діяльності та прищеплення правильних сценарних установок якісного та швидкого засвоєння навчального матеріалу на основі мотивації досягнень [7]. Це забезпечило зростання на 7,8% визнання учнями пріоритетності методів позитивного виховання та сприяло розвитку їхньої мотиваційної зрілості у вигляді впевненості й автономності в освітній діяльності.

8. *Технологія концентрації навчання засобами знаково-символічних структур* [13] забезпечувала ефективне засвоєння знань із використанням вербальних, візуальних та інших знаково-символічних засобів організації предметних дій, підвищуючи вірогідність збереження інформації у пам'яті.

9. Підвищенню навчальної мотивації учнів сприяло оволодіння учнями більшою кількістю навчальної інформації без збільшення навчального часу за такими *технологіями прискореного навчання на основі його концентрації*.

– модель *сугестивного занурення* за Г. Лозановим [12] забезпечила за допомогою елементів релаксації, навіювання та гри зростання комунікативності та покращення психологічної атмосфери навчання на основі довіри до вчителя на 15%;

– модель *занурення у часі* за М. Щетиніним включала заняття однією навчальною дисципліною впродовж 2-9 днів [17];

– модель *евристичного проектного занурення* за А. Хуторським [18] була спрямованою на створення учнями особистістих освітніх продуктів: ідей, гіпотез і проектів.

10. Потребу майбутніх учителів в освоєнні нових освітніх просторів вищого ступеня ми формували на основі *педагогічної технології майстерень* [406], за якою тривала освітньо-професійна діяльність на попередніх ступенях навчання зумовлювала появу нового розуміння старшокласниками свого Я, викликаючи потребу в освоєнні освітніх просторів вищого ступеня.

11. Розвиток мотиваційної зрілості учнів здійснювався нами шляхом зосередженості на надособистісних проблемах, які стоять вище від безпосередніх проблем особистості, за *технологією «Екології та діалектики»* Л. Тарасова [15]. Завдяки розвитку стійкого прагнення до освітньої діяльності шляхом надання навчальній інформації особистісного значення було забезпечено цілісне бачення учнями майбутньої освітньої діяльності й усвідомлення своєї ролі та місця у ній, збільшивши, у такий спосіб, на 15% серед учнів експериментальних груп тих, хто вважає достатній рівень освіченості умовою гарантованого майбутньої професійної освіти і діяльності

12. Зростання на 7,8% визнання учнями пріоритетності методів позитивного виховання у навчальній діяльності було забезпечено застосуванням *організаційно-діяльнісних ігрових технологій* [16]. Включення в освітній процес етапів підготовки, ігрового виконання та завершального рефлексивного аналізу позитивно вплинуло на зміни у рівнях домагань учнів, їхньої самооцінки та мотивації як складових індивідуалізації їхньої мотиваційної зрілості.

Реалізація педагогічних технологій формування мотиваційної зрілості старшокласників має широко варіативний характер. Тобто у кожній із них можуть доцільно до вимог педагогічних ситуацій використовуватися всі наукові концепції особистісної зрілості. Кожна педагогічна технологія має специфічну спрямованість на розвиток певних складових мотиваційної зрілості, водночас певним чином впливаючи й на розвиток інших її компонентів. Тому, виходячи із перспективних завдань дослідження, групування специфічних педагогічних технологій формування мотиваційної зрілості старшокласників нами здійснено, дотримуючись виділених концептуальних підходів.

Список використаної літератури

1. *Белкин А.С.* Теория и практика витагенного обучения / А. С. Белкин – Екатеринбург : Деловая книга, 1997. – 167 с.
2. *Беспалько В. П.* Педагогика и прогрессивные технологи обучения / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1995. – 336 с.
3. *Болонський процес у фактах і документах* / Упоряд. М. Ф. Степко.–Тернопіль : Екон. думка, 2003. – 60 с.

4. Дьюи Дж. Демократия и образование / Дж. Дьюи. – М. : Педагогика-Прессе, 2000. – 384 с.
5. Дьяченко В. К. Сотрудничество в обучении / В. К. Дьяченко. – М. : Просвещение, 1991. – 191 с.
6. Заруба А. В. И следы за рейтингом / А. В. Заруба // Учитель года. – 2000. - № 3. – С. 36-43.
7. Кушнир А. М. Педагогика грамотности / А. М. Кушнир // Школьные технологии. – 1996. - № 4.
8. Левина М. М. Проблемное обучение в педагогическом вузе / М. М. Левина. - М., 1986. – 71 с.
9. Лийметс Х. Й. Групповая работа на уроке / Х. Й. Лийметс. – М. : Знание, 1975. – 64 с.
10. Лысенкова С. Н. Педагогическое сотрудничество / С. Н. Лысенкова // Инновационные движения в школьном образовании. – М. : Парсифаль, 1997. – С. 383-386.
11. Методичні рекомендації до укладання навчально-методичного комплексу дисципліни / уклад. Т. М. Дзюба, Н. М. Савельєва. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2012. – 41 с.
12. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад. - М. : Большая Российская энциклопедия, 2002. – 528 с.
13. Салмина Л. Г. Знак и символ в обучении / Л. Г. Салмина. – М. : Моск. ун-т, 1988. – 288 с.
14. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : В 2 т. / Г. К. Селевко – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – 816 с. – (Серия «Энциклопедия образовательных технологий»).
15. Тарасов Л. В. Авторское представление школы «Экология и диалектика» : [монография] / Л. В. Тарасов.- М. : ВШМФ «Авангард», 1997. – 189 с.
16. Шмаков С.А., Безбородова Н. Я. От игры к самовоспитанию : [сборник игр-коррекций] / С. А. Шмаков, Н. Я. Безбородова. – М. : Новая школа, 1993. – 80 с.
17. Щетинин М. П. Объять необъятное: записки педагога / М. П. Щетинин. – М. : Педагогика, 1986. – 176 с.
18. Эвристическое обучение. В 5 т. Т.1. Научные основы / Под ред. А. В. Хуторского. - М.: ЦДО «Эйдос», 2011. - 320 с. (Серия «Инновации в обучении»).

Валерій Лутфуллін

АНАХРОНІЗМИ Й АНОМАЛІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Сучасний етап розвитку педагогічної науки й освітньої практики відзначається невпинним зростанням числа нових педагогічних технологій, автори яких обіцяють учителям і вихователям незаперечні успіхи при практичній реалізації їхніх методичних розробок і рекомендацій. На превеликий жаль, у багатьох випадках ці обіцянки не знаходять переконливого підтвердження в шкільній практиці.

Наведемо деякі факти реального стану навчально-виховної роботи школи. Згідно з дослідженнями останніх років, в Україні спостережено загрозливе зростання кількості молодших школярів з вираженими ознаками антигромадської поведінки. Так, за даними, якими оперує Н. Онищенко, із 450 молодших школярів